

แบบจำลองปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสภาวะเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือน ในชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Model of Sufficiency Economy Philosophy and Socioeconomics of Rural Community Households in Northeastern Thailand

ขวัญกมล ดอนขวา^{1*}

¹รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ สำนักเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
จังหวัดนครราชสีมา 30000

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ 1) เพื่อสร้างแบบจำลองสมการโครงสร้างเศรษฐกิจพอเพียงกับสภาวะเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนในชุมชนชนบท 2) เพื่อศึกษาขนาดของความสำคัญของแต่ละองค์ประกอบ ของสภาวะเศรษฐกิจสังคม และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของครัวเรือนในชุมชนชนบท และ 3) เพื่อศึกษาถึงขนาดของความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสภาวะเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนในชุมชนชนบท กลุ่มเป้าหมายคือ ครัวเรือนชุมชนชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายจำนวน 400 ตัวอย่างและใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และแบบจำลองสมการโครงสร้าง ผลการศึกษา พบว่า แบบจำลองที่สร้างขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ที่ดี โดยมีค่าไค-สแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ 52.37 และค่าความน่าจะเป็น (*p*-value) เท่ากับ 0.15491 องค์ประกอบของสภาวะเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนที่มีค่ามากที่สุด คือ ด้านค่าใช้จ่ายของครัวเรือน (0.68) องค์ประกอบแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่มีค่ามากที่สุด คือ ด้านความพอประมาณ (0.66) พฤติกรรมแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้รับอิทธิพลทางตรงจากปัจจัยสภาวะเศรษฐกิจสังคมเท่ากับ 0.12

Abstract

The objectives of this research were 1) to develop and validate structural equation model of sufficiency economy philosophy and socioeconomics of rural community households; 2) to study the importance scale of each observed variables of socioeconomics and sufficiency economy philosophy of rural community households; and 3) to study correlation between sufficiency economy philosophy and socioeconomics of rural community households. The main focus of this study was on rural community households in Northeastern part of Thailand. Simple random sampling technique was used to acquire 400 samples, and questionnaires were administered to collect data which were analyzed by descriptive statistics, factor analysis, and structural equation model analysis. Results showed that the model was consistent with empirical data in good level, with Chi-square (χ^2) of 52.37 (*p* = 0.15491). It was also found that the socioeconomic factor with the highest point of 0.68 was consumption expense. The sufficiency economy factor with the highest point of 0.66 was the moderation criterion. In addition, it was also found that the households' behaviors of applying the sufficiency economy philosophy were directly influenced by socioeconomic factors at the point of 0.12.

คำสำคัญ : เศรษฐกิจพอเพียง สภาวะเศรษฐกิจสังคม ครัวเรือนในชุมชนชนบท

Keywords : Sufficiency Economy, Socioeconomics, Rural Community Households

* ผู้นิพนธ์ประสานงานไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ kwnkamol@sut.ac.th โทร. 0 4422 4249

1. บทนำ

การพัฒนาเศรษฐกิจ (Economic Development) คือ กระบวนการที่จะทำให้เกิดความจำเป็นเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยการทำให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้น และประชาชนทั้งในชุมชนเมืองและชุมชนชนบทที่มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในระยะยาว ซึ่งเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืน โดยทั่วไปประเทศที่พัฒนาทางเศรษฐกิจย่อมมีความจำเป็นเติบโตทางเศรษฐกิจด้วย จุดมุ่งหมายของการพัฒนาเศรษฐกิจโดยทั่วไปเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม 5 ประการ ได้แก่ มีมาตรฐานการครองชีพที่ดีขึ้น มีการกระจายรายได้ดี การมีงานทำ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการควบคุมการเกิดมลภาวะเป็นพิษที่เกิดจากการพัฒนาเศรษฐกิจในด้านสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย โดยภาพรวมนั้นองค์การสหประชาชาติ (ออนไลน์, 2553) ได้ทำการศึกษาและสรุปว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่มีรายได้ปานกลางซึ่งแสดงความก้าวหน้าอย่างน่าทึ่งด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา ความสำเร็จของไทยเป็นผลมาจากการผสมผสานระหว่างการวางนโยบาย การปกครองในระบอบประชาธิปไตย ประชากรที่ยั่งยืน หนี้เฟ้อ การลงทุนสาธารณะในการบริการสังคม สภาพประวัติศาสตร์และภูมิรัฐศาสตร์ที่ได้เปรียบ และสิ่งสำคัญคือการเติบโตทางเศรษฐกิจ ถึงแม้ผลประโยชน์เพิ่มพูนขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยยังคงเกี่ยวพันอย่างแนบแน่นกับเศรษฐกิจระหว่างประเทศ เช่น งานในภาคการผลิตเพื่อส่งออก ส่วนผู้ที่ยังคงพึ่งพาเศรษฐกิจในประเทศ เช่น เกษตรกรที่มีแปลงเพาะปลูกขนาดเล็กมักได้รับประโยชน์น้อยกว่าเมื่อเทียบสัดส่วนกัน เขตเมืองของไทยเติบโตเร็วกว่าชนบท ความ

ยากจนเป็นปัญหาที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง โดยเฉพาะชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย จากข้อมูลการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2550) ซึ่งได้ทำการรวบรวมสถิติจำนวนหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนทั่วราชอาณาจักร พ.ศ. 2539-2550 พบว่า จำนวนหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนมีอัตราการเพิ่มขึ้นในทุก ๆ ปี โดยในปี พ.ศ. 2539 มีจำนวนหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน 52,001 บาท เพิ่มขึ้นเป็น 116,681 บาท ในปี พ.ศ. 2550 โดยมีอัตราการเพิ่มขึ้นของหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 44.57 เมื่อจำแนกวัตถุประสงค์ของการกู้ยืม สรุปได้ว่า ในปี พ.ศ. 2550 มีการกู้ยืมเพื่อการใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภคอื่น ๆ ในครัวเรือนเป็นอันดับหนึ่งเป็นจำนวนเงินเฉลี่ยต่อครัวเรือน 38,909 บาท รองลงมา คือ เพื่อการใช้ซื้อ/เช่าซื้อบ้านและ/หรือที่ดินเป็นจำนวนเงินเฉลี่ยต่อครัวเรือน 36,508 บาท การใช้ในการทำการเกษตรเป็นจำนวนเงินเฉลี่ยต่อครัวเรือน 17,711 บาท การใช้ในการทำธุรกิจเป็นจำนวนเงินเฉลี่ยต่อครัวเรือน 16,766 บาท และใช้ในการศึกษาเป็นจำนวนเงินเฉลี่ยต่อครัวเรือน 3,130 บาท ตามลำดับ

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ได้บัญญัติปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ ควบคู่ไปกับกระบวนการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาต่อเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) โดยให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาจากวิกฤติเศรษฐกิจให้ลุกลามและสร้างฐานเศรษฐกิจภายในประเทศให้เข้มแข็ง ตลอดจนมีภูมิคุ้มกันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก

ขณะเดียวกันได้มุ่งการพัฒนาที่สมดุลทั้งด้านตัวคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย จนกระทั่งถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ผลจากการพัฒนาทำให้สังคมไทยได้ปรับตัวเข้าสู่ยุคของการเปลี่ยนแปลงจากชนบทสู่เมืองอย่างต่อเนื่อง ขณะที่การพัฒนาชนบทกับเมืองมีลักษณะแยกส่วน ส่งผลให้เกิดความไม่สมดุลของการพัฒนา อย่างไรก็ตาม กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา และการจัดการความรู้มีการนำมาปฏิบัติมากขึ้น ส่งผลให้ชุมชนมีการรวมตัว รวมกลุ่ม และมีการเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้สามารถจัดการกับปัญหาที่มากกระทบกับชุมชนได้ในระดับหนึ่ง พร้อมกับมีการเตรียมความพร้อมของท้องถิ่นให้สามารถปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และมีกลไกการบริหารงานให้พร้อมรับภารกิจการกระจายอำนาจโดยภาครัฐได้ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เพื่อการจัดทำแผนชุมชน การส่งเสริมกระบวนการประชาคม ในการจัดทำแผนของส่วนท้องถิ่นและอำเภอ รวมทั้งการพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชน การสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน และกระบวนการมีส่วนร่วม การสร้างงานสร้างอาชีพให้แก่ชุมชน การพัฒนาประเทศให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงในกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และมีแนวโน้มทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น จำเป็นต้องสร้างความแข็งแกร่งของระบบและโครงสร้างต่าง ๆ ภายในประเทศให้สามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น และสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีของประเทศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยให้ความสำคัญต่อการนำทุนของประเทศที่มี ศักยภาพและความได้เปรียบด้านอัตลักษณ์และคุณค่าของชาติ ทั้งทุนสังคม ทุนเศรษฐกิจ และ

ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาใช้ประโยชน์อย่างบูรณาการและเกื้อกูลกัน พร้อมทั้งส่งเสริมสร้างให้แข็งแกร่งเป็นเสมือนเสาเข็มหลักในการพัฒนาประเทศ โดยการเสริมสร้างทุนสังคม ที่มุ่งพัฒนาศักยภาพคนในทุกมิติทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ครอบครัวมีความอบอุ่น มั่นคง ชุมชนมีความเข้มแข็ง และรวมพลังเป็นเครือข่ายในการพัฒนา สำหรับการเสริมสร้างทุนเศรษฐกิจ มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจไทยสู่ระบบเศรษฐกิจที่มีการขยายตัวอย่างมีเสถียรภาพ มีคุณภาพ มีการพัฒนาปัจจัยสนับสนุน การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจและการลงทุนควบคู่ไปกับการเสริมสร้างศักยภาพและภูมิคุ้มกันของเศรษฐกิจฐานราก เพื่อกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเป็นธรรม ซึ่งเป็นการพัฒนาชุมชนและแก้ปัญหาความยากจน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ออนไลน์, 2552) สำหรับข้อมูลสถานะเศรษฐกิจสังคมและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าวข้างต้นมีความสำคัญที่จะนำมาศึกษาวิจัยเรื่องแบบจำลองปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสถานะเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนในชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อที่จะได้นำผลสรุปของการศึกษาไปใช้สำหรับเป็นแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนา ระดับประเทศ โดยการวิจัยได้มุ่งเน้นศึกษาครัวเรือนในชุมชนชนบทซึ่งถือว่าเป็นฐานรากของเศรษฐกิจและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนครัวเรือนเกษตรมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับภาคใต้ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนครัวเรือนทั้งหมดทั้งสิ้น 6,359.6 พันครัวเรือน แต่เป็นภูมิภาคที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือนเท่ากับ 15,358 บาท ซึ่งเป็นตัวเลขที่ต่ำกว่าภูมิภาคอื่น ๆ ของประเทศไทย (สำนักงานสถิติแห่งชาติ,

ออนไลน์, 2553)

จากความหมายและความสำคัญปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและสภาวะเศรษฐกิจสังคมดังกล่าวข้างต้น ทำให้เกิดความสนใจในการสร้างแบบจำลองปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสภาวะเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนในชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพราะเนื่องจากประเทศไทยได้มีการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศเป็นระยะเวลามากกว่า 10 ปีแล้ว แต่ไม่ได้มีการกำหนดนโยบายอย่างชัดเจนในเชิงของตัวเลขยืนยันว่าปัจจัยทางสภาวะเศรษฐกิจและสังคมปัจจัยใดที่มีผลมากที่สุดต่อการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำรงชีวิต ซึ่งวิธีการหนึ่งในการศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนาประเทศตามนโยบายนั้น ได้นำรูปแบบสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) มาใช้เป็นเครื่องมือ และทดสอบแบบจำลองดังกล่าวด้วยโปรแกรมลิสเรล (LISREL) ซึ่งมีความสัมพันธ์แสดงค่าทางสถิติในการเปรียบเทียบเมทริกซ์ความแปรปรวนร่วมจากแบบจำลองที่สร้างขึ้น (Computed Covariance Matrix) กับเมทริกซ์ความแปรปรวนร่วมจากข้อมูลเชิงประจักษ์ที่เก็บรวบรวมมา

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัยที่สำคัญกำหนดได้ดังต่อไปนี้

1. เพื่อสร้างแบบจำลองสมการโครงสร้างเศรษฐกิจพอเพียงกับสภาวะเศรษฐกิจ สังคมของครัวเรือนในชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และทำการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้าง

2. เพื่อศึกษาขนาดของความสัมพันธ์ของแต่ละองค์ประกอบของสภาวะเศรษฐกิจสังคมและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในครัวเรือนชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3. เพื่อศึกษาถึงขนาดของความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กับสภาวะเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนในชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1.2 แนวคิดและทฤษฎี

งานวิจัยเรื่องนี้ได้ทำการศึกษาตัวแปรสภาวะเศรษฐกิจสังคมจากการศึกษาของ บัวผัน พรหมพักพิง (2546) เรื่องสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่ศึกษาครัวเรือนชาวนาอีสานภายใต้การเปลี่ยนผ่านทางเศรษฐกิจสังคมชนบท ซึ่งได้ศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม 7 ตัวแปรสำคัญ ได้แก่

- 1) ขนาดการถือครองที่ดินของครัวเรือนเกษตรกร
- 2) ทรัพย์สินของครัวเรือนเกษตรกร
- 3) รายได้เงินสดจากการเกษตร
- 4) รายได้นอกภาคเกษตร
- 5) รายจ่ายของครัวเรือนเกษตรกร
- 6) การกู้เงินของครัวเรือนเกษตรกร และ
- 7) ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร

นอกจากนี้ North Central Regional Educational Laboratory (Online, 2010) ได้อธิบายถึงสภาวะเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนว่าขึ้นอยู่กับระดับรายได้ของครัวเรือน ระดับการศึกษา ประเภทของการประกอบอาชีพ และสถานะทางสังคม (เช่น การมีส่วนร่วมกับชุมชน มีความสัมพันธ์กับชุมชน และการที่ครอบครัวได้รับการยอมรับจากคนในชุมชน) ครัวเรือนที่มีสภาวะเศรษฐกิจสังคมในระดับสูงจะช่วยส่งเสริมการศึกษาของบุตรหลานให้ประสบความสำเร็จมากกว่า ครัวเรือนที่มีสภาวะเศรษฐกิจสังคมที่อยู่ในระดับ

ต่ำ นอกจากนี้ ครัวเรือนที่มีสภาวะเศรษฐกิจสังคมที่ดี ยังแสวงหาโอกาสจากข้อมูลข่าวสารเพื่อที่จะทำให้สภาวะเศรษฐกิจของครัวเรือนดียิ่งขึ้น

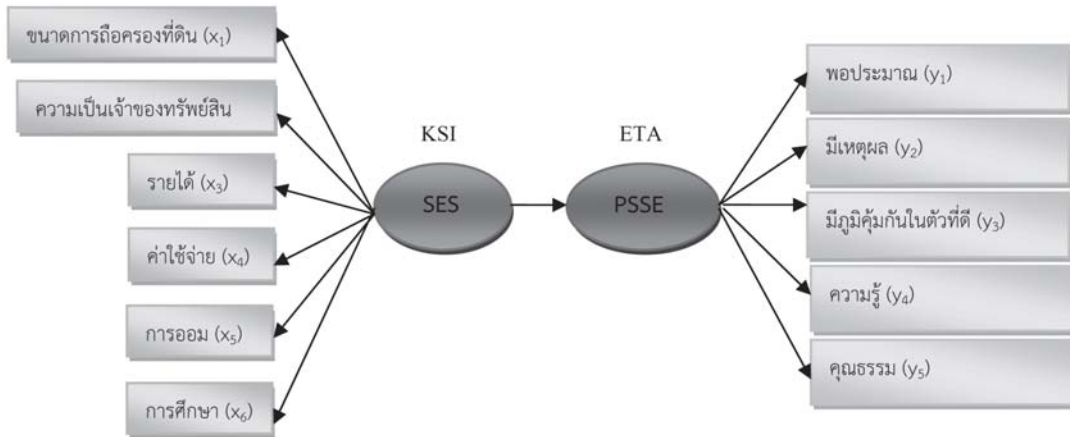
จากสภาวะเศรษฐกิจสังคมที่กล่าวมา ครัวเรือนในชุมชนต้องมีความระมัดระวังในการดำเนินชีวิตให้มากขึ้น โดยการยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ ซึ่งกรมการพัฒนาชุมชน (2543) ได้จัดระดับการดำเนินชีวิตตามแนวพระราชดำริปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงออกเป็น 2 ระดับ คือ 1) เศรษฐกิจพอเพียงระดับครอบครัว เป็นความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างไม่เดือดร้อนมีความเป็นอยู่อย่างพอประมาณตนตามฐานะตามอัตภาพ และที่สำคัญไม่หลงใหลตามกระแสวัตถุนิยม มีอิสรภาพในการประกอบอาชีพเดินทางสายกลาง ทำกิจกรรมที่เหมาะสมกับตนเอง และสามารถพึ่งพาตนเองได้ 2) เศรษฐกิจพอเพียงระดับชุมชน เป็นเศรษฐกิจเพื่อการเกษตรที่เน้น “การพึ่งพาตนเอง” เกษตรกรจะใช้ความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการที่ดินโดยเฉพาะแหล่งน้ำและกิจกรรมการเกษตรได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพพื้นที่และความต้องการของเกษตรกรเอง ด้วยการนำเรื่องทฤษฎีใหม่ขั้นที่หนึ่งคือ ฐานการผลิตความพอเพียงมาใช้ในไร่นาของตนเอง โดยเริ่มจากการผลิตจะต้องทำในลักษณะพึ่งพาอาศัยทรัพยากรธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ให้มีความหลากหลายของกิจกรรมการเกษตรในไร่นาได้แก่ การทำการเกษตรผสมผสานหลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน เช่น ปลูกข้าวซึ่งเป็นพืชอาหารหลักของคนไทยสำหรับบริโภคในครอบครัว ขุดสระน้ำเป็นแหล่งน้ำในไร่นา และเลี้ยงสัตว์น้ำในแหล่งน้ำปลูกพืชผักไว้บริโภคในครัวเรือนช่วยลดรายจ่ายประจำวัน ปลูกพืชสมุนไพรเป็นอาหารและยาปลูกไม้ยืนต้นและนำไม้มาใช้สอย หรือใช้เป็นไม้พิน

ทำโรงเรือนและเครื่องจักสาน เลี้ยงสัตว์เป็นแหล่งอาหารโปรตีนและเสริมรายได้ ปลูกไม้ดอกไม้ประดับเพื่อความสวยงามไว้พักผ่อนและเสริมรายได้ ใช้ปุ๋ยหมักบำรุงดินรักษาความสมดุลของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมเกี่ยวคู่กันกิจกรรมเสริมรายได้ ใช้แรงงานในครอบครัวทำงานอย่างเต็มที่ ลดต้นทุนการผลิต ตลอดจนการผสมผสานกิจกรรมการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และประมงในไร่นาให้เกิดประโยชน์สูงสุด นอกจากนี้ สุเมธตันติเวชกุล (2554) ได้สรุปหลักสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ว่าเป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับบุคคล ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ โดยที่เศรษฐกิจพอเพียงนั้นไม่ใช่เศรษฐกิจสำหรับคนยากจน และไม่ใช่เศรษฐกิจที่ต้องตระหนี่ถี่เหนียว ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรับสั่งให้หลักสามประการและเงื่อนไขประกอบสองประการเป็นแนวทางของการดำเนินชีวิตและการพัฒนาประเทศ โดยจะนำไปใช้ในการบริหารงานในองค์กรใด ๆ ก็ได้ด้วยประการที่หนึ่ง ให้ใช้เหตุผลเป็นเครื่องนำทาง อย่าใช้กิเลสตัณหา อย่าทำตามกระแส ต้องมีความกล้าหาญเพียงพอที่จะเลือกหนทางในการดำเนินชีวิตโดยใช้สติปัญญา ประการที่สอง ทำอะไรพอประมาณ คือ การจะพัฒนาสิ่งใดต้องดูจากขีดความสามารถของตนเองว่าควบคุมได้หรือไม่ ควรยึดทางสายกลาง ความพอดี และมีความสุข และประการที่สาม ทำอะไรให้มีภูมิคุ้มกันตลอดเวลา เนื่องจากไม่สามารถคาดเดาอนาคตได้ ปัจจุบันสถานการณ์ต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้การวางแผนพัฒนาทำได้ยาก มีปัจจัยความเสี่ยงตลอด

เวลา ซึ่งอีกนัยหนึ่งภูมิคุ้มกันคือการบริหารความเสี่ยงนั่นเอง จากที่กล่าวมาทั้งหมด พระองค์ทรงให้มีเสนาโฆรองรับที่สำคัญ 2 ประการ คือ คนต้องมีคุณธรรมและจริยธรรม มีหลักธรรมาภิบาลและดำเนินชีวิตด้วยความรอบรู้รอบคอบ คือต้องทันโลก โดยสามารถอยู่ร่วมกับการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ ความสำคัญด้านแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่แผนพัฒนา ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ถึงแผนพัฒนา ฉบับปัจจุบัน คือ แผนพัฒนา ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) โดยรัฐบาลได้มีนโยบายการขับเคลื่อนในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการปฏิบัติงาน และการดำรงชีวิตส่วนตัวของประชาชนภายในประเทศทั้งภาครัฐและเอกชนอย่างเป็นทางการให้ปรากฏอย่างชัดเจนภายหลังจากการเกิดวิกฤติเศรษฐกิจในประเทศไทยเมื่อปลายปี พ.ศ. 2539 ตรงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ในการขับเคลื่อนดังกล่าวอยู่บนพื้นฐานภาวะเศรษฐกิจสังคมที่หลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งครัวเรือนในชุมชนชนบท ซึ่งถือว่าเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ ในระดับฐานรากทางเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ ที่มีปัจจัยด้าน ขนาดการถือครองที่ดิน ขนาดของ

ความเป็นเจ้าของทรัพย์สิน ระดับรายได้ ระดับค่าใช้จ่าย ระดับการออม และช่วงระยะเวลาการศึกษาที่มีความแตกต่างกัน ดังนั้น ควรมีการศึกษาผลของการขับเคลื่อนดังกล่าวมีผลอย่างไรภายใต้สภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทยที่ผ่านมาในเชิงของตัวเลขที่ยืนยันอย่างชัดเจน และจากการศึกษาแนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น สามารถพัฒนารอบแนวคิดงานวิจัย ดังรูปที่ 1 ซึ่งได้กำหนดปัจจัยและตัวแปรที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยแฝงภายนอก คือ สภาวะเศรษฐกิจ ค่าสังคมนี ประกอบด้วยตัวแปร ได้แก่ ขนาดการถือครองที่ดิน การเป็นเจ้าของทรัพย์สิน รายได้ ค่าใช้จ่าย การออม และการศึกษา (บัวผัน พรหมพักพิง, 2546 และ พิเชษฐ เหลือง, 2550)
2. ปัจจัยแฝงภายใน คือ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วยตัวแปร ได้แก่ 3 ห่วง คือ ความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และ 2 เงื่อนไข คือ ความรู้ และคุณธรรม (กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2549)
3. ตัวแปรแฝงภายนอก คือ สภาวะเศรษฐกิจ สังคม มีผลกระทบต่อตัวแปรแฝงภายใน คือ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ศศิพร ปาณิกบุตร, 2544)

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สัญลักษณ์ของแบบจำลอง

□ หมายถึง ตัวแปรสังเกตได้ (Observed Variable)

○ หมายถึง ตัวแปรแฝง หรือองค์ประกอบ (Latent Variable)

→ ตาม หมายถึง ตัวแปรต้นมีผลโดยตรงต่อตัวแปรตาม (ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ)

โดยที่

- KSI คือ ตัวแปรแฝงภายนอก
- ETA คือ ตัวแปรแฝงภายใน
- SES คือ สภาวะเศรษฐกิจสังคม (Socioeconomics)
- PSSE คือ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Philosophy of Self-Sufficiency Economy)
- x₁ คือ ขนาดการถือครองที่ดิน (LAND)
- x₂ คือ การเป็นเจ้าของทรัพย์สิน (ASSET)
- x₃ คือ รายได้ (INCOME)

- x₄ คือ ค่าใช้จ่าย (COST)
- x₅ คือ การออม (SAVE)
- x₆ คือ ระยะเวลาการศึกษา (EDU)
- y₁ คือ พอประมาณ (MODEST)
- y₂ คือ มีเหตุผล (REASON)
- y₃ คือ มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี (IMMUNITY)
- y₄ คือ ความรู้ (KNOWLEDGE)
- y₅ คือ คุณธรรม (MORAL)

2. วิธีการ

2.1 วิธีการศึกษาและข้อมูล

แบบจำลองปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสภาวะเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนในชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นรูปแบบการวิจัยแบบสำรวจ (Survey Research) เพื่อเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์จากครัวเรือนในชุมชนชนบทมาตรวจสอบกับแบบจำลองที่เป็นสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) และใช้สถิติเปรียบเทียบเมทริกซ์ความแปรปรวนร่วมจากแบบจำลองที่

สร้างขึ้น (Computed Covariance Matrix) กับ เมทริกซ์ความแปรปรวนร่วมจากข้อมูลเชิงประจักษ์ ที่เก็บรวบรวมมาโดยใช้แบบสอบถามที่ผ่านการ ตรวจสอบความเชื่อมั่นจากผู้ทรงคุณวุฒิ และมีค่า ความเชื่อมั่นจากค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบัค ที่ระดับมากกว่า 0.7 จึงสรุปได้ว่าเครื่องมือที่ใช้ ในการวิจัยมีความน่าเชื่อถือ และมีความสอดคล้อง ภายในชุดเดียวกัน สามารถนำไปใช้ในการเก็บ รวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างได้อย่างเหมาะสม (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2548) เป็นเครื่องมือในการ เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครัวเรือน ในชุมชนชนบทที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลเมือง และเทศบาลตำบลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวม 4 จังหวัด ได้แก่ นครราชสีมาจำนวน 156 ครัวเรือน ศรีสะเกษจำนวน 84 ครัวเรือน ขอนแก่น จำนวน 104 ครัวเรือน และกาฬสินธุ์จำนวน 56 ครัวเรือน รวมทั้งสิ้นจำนวน 400 ครัวเรือน ในช่วงระหว่างเดือนมีนาคม-พฤษภาคม พ.ศ. 2555 โดยขอนแก่น และกาฬสินธุ์ เป็นตัวแทนของภาค ตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ส่วนนครราชสีมา และศรีสะเกษ เป็นตัวแทนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง โดยแต่ละพื้นที่ตอนบนและ ตอนล่างจะกำหนดจังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อ ครัวเรือนต่อเดือนสูงสุดกับต่ำสุดเป็นเกณฑ์ โดย ขอนแก่นและกาฬสินธุ์มีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน ต่อเดือน 19,779 บาท และ 11,748 บาท ส่วน นครราชสีมาและศรีสะเกษมีรายได้เฉลี่ยต่อ ครัวเรือนต่อเดือน 19,158 บาท และศรีสะเกษ 10,666 บาท ตามลำดับ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2553) ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบอาศัยความ น่าจะเป็น (Probability Sampling) ด้วยวิธีการสุ่ม ตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยให้ครัวเรือนในแต่ละจังหวัดมีโอกาสที่จะ

ถูกเลือกเป็นตัวอย่างเท่า ๆ กัน

ทั้งนี้เกณฑ์ในการตรวจสอบความสอดคล้อง ของแบบจำลองที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ คือ ค่าไค-สแควร์ (χ^2) ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value มีค่ามากกว่า 0.05) ค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (χ^2/df) มีค่าน้อยกว่า 2.0 ค่าดัชนีวัดความ สอดคล้องเชิงสัมบูรณ์ ได้แก่ Goodness of Fit (GFI) มีค่ามากกว่า 0.9 และ Adjusted Goodness of Fit (AGFI) มีค่ามากกว่า 0.9 ค่ารากที่สอง ของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของ การประมาณค่า (Root Mean Square Error of Approximation: RMSEA) มีค่าน้อยกว่า 0.05 และค่าดัชนีวัดความสอดคล้องในรูปความคลาด เคลื่อน (Root Mean Square Residual: RMR) มีค่าน้อยกว่า 0.05 (สุภมาส อังคุชิตี สมถวิล วิจิตรวรรณา และรัชนิกุล ภิญโญภาณุวัฒน์, 2552) พร้อมทั้งคำนวณขนาดอิทธิพลรวม และอิทธิพล ทางตรงของปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้ปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงของครัวเรือนในชุมชนชนบท ภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยโปรแกรมลิสเรล (LISREL)

3. ผลการศึกษาและอภิปรายผล

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 50.7 มีอายุระหว่าง 40-44 ปี ร้อยละ 23.3 มี สถานภาพสมรส ร้อยละ 83 ประกอบอาชีพทำนา ร้อยละ 53.5 ส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 3-5 คน ร้อยละ 55.5 มีการศึกษาอยู่ในระดับประถม ศึกษา ร้อยละ 46.5 และได้เข้าร่วมการเป็นสมาชิก กลุ่มหรือสถาบันเกษตรกร เช่น กองทุนหมู่บ้าน หรือ กลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น ร้อยละ 80.3 กลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่มีขนาดการถือครองที่ดินที่เป็นของตนเอง

ซึ่งมีที่ดินน้อยกว่า 20 ไร่ ร้อยละ 57.8

ความเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่มีอยู่ในครัวเรือนสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีจำนวนบ้าน/อาคาร/สิ่งปลูกสร้างจำนวน 1 หลัง ร้อยละ 76.5 มีมูลค่าปัจจุบันเท่ากับ 100,001-500,000 บาท ร้อยละ 52.7 ทรัพย์สินที่เป็นรถยนต์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่มีรถยนต์เป็นทรัพย์สินของตน ร้อยละ 46.7 รองลงมา คือ มีรถยนต์จำนวน 1 คัน ร้อยละ 40.3 มีมูลค่าปัจจุบันเท่ากับ 100,001-500,000 บาท ร้อยละ 28.3 ทรัพย์สินที่เป็นรถจักรยานยนต์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีรถจักรยานยนต์จำนวน 2 คัน ร้อยละ 40.5 มีมูลค่าปัจจุบันเท่ากับ 10,001-50,000 บาท ร้อยละ 51.3 ทรัพย์สินที่เป็นโทรทัศน์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีโทรทัศน์จำนวน 1 เครื่อง ร้อยละ 55.3 มีมูลค่าปัจจุบัน น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท ร้อยละ 58.7 ทรัพย์สินที่เป็นพัดลม พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพัดลมจำนวน 1-3 เครื่อง ร้อยละ 67.3 มีมูลค่าปัจจุบันเท่ากับ 1,001-5,000 บาท ร้อยละ 37.5 ทรัพย์สินที่เป็นตู้เย็น พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีตู้เย็นจำนวน 1 หลัง ร้อยละ 79.5 มีมูลค่าปัจจุบัน น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท ร้อยละ 69.5 ทรัพย์สินที่เป็นวิทยุ/สเตอริโอ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีวิทยุ/สเตอริโอจำนวน 1 เครื่อง ร้อยละ 51.3 มีมูลค่าปัจจุบันเท่ากับ 1,001-10,000 บาท ร้อยละ 30.3 ทรัพย์สินที่เป็นรถจักรยาน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรถจักรยานจำนวน 1 คัน ร้อยละ 46 มีมูลค่าปัจจุบันเท่ากับ 1,001-5,000 บาท ร้อยละ 34.3 ทรัพย์สินที่เป็นรถแทรกเตอร์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่มีรถแทรกเตอร์เป็นทรัพย์สินของตน ร้อยละ 89.7 รองลงมา คือ มีรถแทรกเตอร์จำนวน 1 คัน ร้อยละ 9.5 มีมูลค่าปัจจุบันเท่ากับ 100,001-500,000

บาท ร้อยละ 4.8 ทรัพย์สินที่เป็นรถไถเดินตาม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่มีรถไถเดินตามเป็นทรัพย์สินของตน ร้อยละ 54.8 รองลงมา คือ มีรถไถเดินตามจำนวน 1 คัน ร้อยละ 44.5 มีมูลค่าปัจจุบันเท่ากับ 10,001-50,000 บาท ร้อยละ 27.2 ทรัพย์สินที่เป็นโทรศัพท์มือถือ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีโทรศัพท์มือถือจำนวน 2-3 เครื่อง ร้อยละ 47.5 มีมูลค่าปัจจุบันเท่ากับ 1,001-5,000 บาท ร้อยละ 52.2 และทรัพย์สินที่เป็นเครื่องซักผ้า พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีเครื่องซักผ้าจำนวน 1 เครื่อง ร้อยละ 70.7 มีมูลค่าปัจจุบัน น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท ร้อยละ 51.5

ด้านรายได้ของครัวเรือนสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีรายได้จากภาคการเกษตรที่ได้จากการทำนาเป็นส่วนใหญ่ โดยมีรายได้น้อยกว่าหรือเท่ากับ 50,000 บาทต่อปี ร้อยละ 34.3 นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างยังมีรายได้จากภาคการเกษตร ที่ได้จากการทำไร่ส่วนใหญ่ น้อยกว่าหรือเท่ากับ 50,000 บาทต่อปี ร้อยละ 13.5 รายได้จากการทำสวนส่วนใหญ่ น้อยกว่าหรือเท่ากับ 50,000 บาทต่อปี ร้อยละ 9.5 รายได้จากการประมงส่วนใหญ่ น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาทต่อปี ร้อยละ 1.5 รายได้จากปศุสัตว์ส่วนใหญ่ น้อยกว่าหรือเท่ากับ 50,000 บาทต่อปี ร้อยละ 4 รายได้จากการรับจ้างทำการเกษตรอื่น ๆ ส่วนใหญ่น้อยกว่าหรือเท่ากับ 50,000 บาทต่อปี ร้อยละ 20.7 นอกจากนี้ ด้านรายได้นอกภาคการเกษตรสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีรายได้จากเงินเดือนประจำ น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 16.5 มีรายได้จากการรับจ้างทั่วไป น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 24.7 ได้รับรายได้จากสมาชิกที่อพยพไปทำงานที่อื่น น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 5.5 และมีรายได้อื่น ๆ เช่น

ค่าขายน้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 2.7

ด้านค่าใช้จ่ายของครัวเรือนสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายด้านอาหาร 1,001-5,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 69.7 มีค่าเสื้อผ้า น้อยกว่าหรือเท่ากับ 1,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 71.5 ค่าน้ำประปาน้อยกว่าหรือเท่ากับ 100 บาทต่อเดือน ร้อยละ 35 ค่าไฟฟ้าน้อยกว่าหรือเท่ากับ 500 บาทต่อเดือน ร้อยละ 57.3 ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง และหล่อลื่นน้อยกว่าหรือเท่ากับ 1,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 42 ส่วนใหญ่ไม่เสียค่ายานพาหนะเดินทาง ร้อยละ 57.7 ไม่มีค่าชำระคืนเงินต้นและดอกเบี้ยเงินกู้จากสถาบันการเงิน ร้อยละ 56.5 อีกทั้งไม่มีค่าชำระคืนเงินต้นและดอกเบี้ยเงินกู้จากแหล่งที่ไม่ใช่สถาบันทางการเงิน ร้อยละ 87.7 ไม่เสียค่าเช่าบ้าน ร้อยละ 97.3 มีค่าใช้จ่ายสำหรับการศึกษาของสมาชิกในครอบครัว 1,001-5,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 48.7 ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการทำนุบำรุงศาสนา น้อยกว่าหรือเท่ากับ 500 บาทต่อเดือน ร้อยละ 54.3 ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด น้อยกว่าหรือเท่ากับ 1,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 54.5 ไม่มีค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลของสมาชิกในครอบครัว ร้อยละ 47 รองลงมาคือ มีค่าใช้จ่ายน้อยกว่าหรือเท่ากับ 1,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 43.3 และไม่มีค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เช่น ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเลี้ยงโชค หรือสมาชิกในครอบครัว เลี้ยงชีวิต เป็นต้น ร้อยละ 61.5

ด้านการออมของครัวเรือนสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการออมของครัวเรือนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาทต่อปี ร้อยละ 67.7 รองลงมาคือ 10,000-50,000 บาทต่อปี ร้อยละ 23.3 และด้านระยะเวลาที่ได้รับการศึกษาของหัวหน้า

ครอบครัวสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระยะเวลาที่ได้รับการศึกษา 6-10 ปี ร้อยละ 39.5 รองลงมา คือ 11-15 ปี ร้อยละ 29

สำหรับปัจจัยด้านปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของครัวเรือนในชุมชนชนบทสามารถสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับการนำไปปฏิบัติในระดับมากทุกปัจจัย โดยกลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับองค์ประกอบของแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านความพอประมาณเป็นลำดับแรก มีการซื้อสินค้าหรือใช้บริการที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิต มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.91 จากค่าคะแนนเต็ม 5 คะแนน รองลงมา คือ มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี โดยดูแลสุขภาพตนเองอยู่เสมอ เพื่อลดค่าใช้จ่ายด้านยาและเวชภัณฑ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.86 และความมีเหตุผล โดยเน้นถึงความคุ้มค่าของเงินที่ใช้ในการซื้อสินค้าหรือใช้บริการอยู่เสมอ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.82 ตามลำดับ ทั้งนี้ อยู่ภายใต้เงื่อนไขคุณธรรม โดยดำเนินชีวิตด้วยความซื่อสัตย์ไม่สร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.32 มากกว่าเงื่อนไขความรู้ โดยการตัดสินใจซื้อสินค้าหรือใช้บริการด้วยความรอบคอบอยู่เสมอ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.82

3.1 ขนาดของความสำคัญของแต่ละองค์ประกอบของสภาวะเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนในชุมชนชนบท

น้ำหนักขององค์ประกอบสภาวะเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนในชุมชนชนบท ทั้ง 6 องค์ประกอบ มีค่าเป็นบวก โดยค่าน้ำหนักขององค์ประกอบเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ องค์ประกอบสภาวะเศรษฐกิจสังคมด้านค่าใช้จ่ายของครัวเรือน (0.68) องค์ประกอบสภาวะเศรษฐกิจสังคมด้านการออมของครัวเรือน (0.32) องค์ประกอบสภาวะ

เศรษฐกิจสังคมด้านความเป็นเจ้าของทรัพย์สิน (0.22) โดยองค์ประกอบสถานะเศรษฐกิจสังคมด้านความเป็นเจ้าของที่ดิน และรายได้ของครัวเรือน มีขนาดของน้ำหนักในองค์ประกอบเท่ากัน คือ 0.13 และองค์ประกอบสถานะเศรษฐกิจสังคมด้านระยะเวลาที่ได้รับการศึกษาของหัวหน้าครอบครัว (0.08) นั่นคือ องค์ประกอบสถานะเศรษฐกิจสังคมด้านค่าใช้จ่ายของครัวเรือน มีความสำคัญต่อสถานะเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนในชุมชนชนบทมากที่สุด ขณะที่องค์ประกอบสถานะเศรษฐกิจสังคมด้านระยะเวลาที่ได้รับการศึกษาของหัวหน้าครอบครัว มีความสำคัญต่อสถานะเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนในชุมชนชนบทน้อยที่สุด

3.2 ขนาดของความสำคัญในองค์ประกอบของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในครัวเรือนชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

น้ำหนักองค์ประกอบแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของครัวเรือนในชุมชนชนบททั้ง 5 องค์ประกอบมีค่าเป็นบวก โดยค่าน้ำหนักองค์ประกอบเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ องค์ประกอบแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณ (0.66) องค์ประกอบแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านความรู้ (0.64) องค์ประกอบแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี (0.62) องค์ประกอบแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านความมีเหตุผล (0.54) และองค์ประกอบแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านคุณธรรม (0.44) นั่นคือ องค์ประกอบแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณ มีความสำคัญต่อแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของครัวเรือนใน

ชุมชนชนบทมากที่สุด ขณะที่องค์ประกอบแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านคุณธรรมมีความสำคัญต่อแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของครัวเรือนในชุมชนชนบทน้อยที่สุด

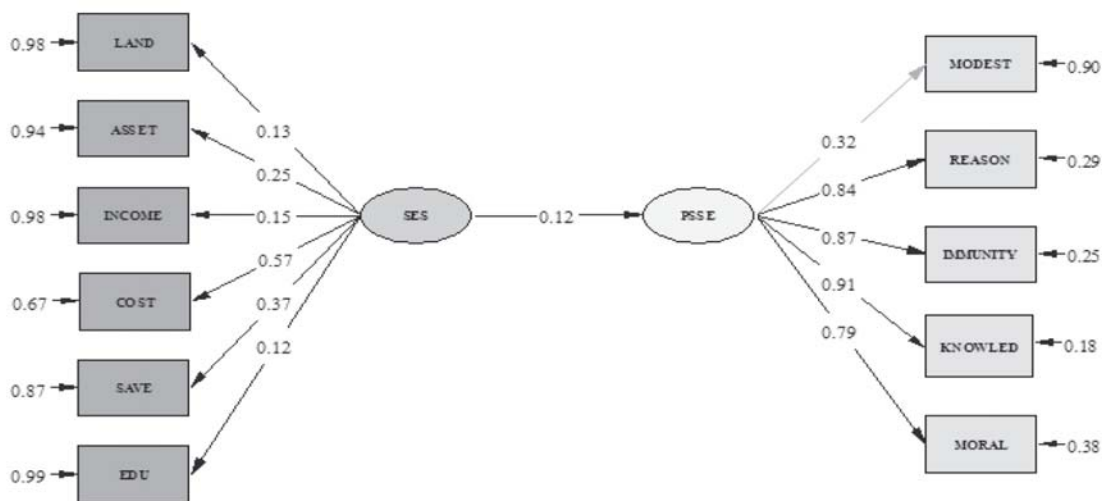
3.3 ขนาดของความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กับสถานะเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนในชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เมื่อพิจารณาอิทธิพลทางตรงที่ส่งผลกระทบต่อแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของครัวเรือนในชุมชนชนบท พบว่า พฤติกรรมการใช้แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของครัวเรือนในชุมชนชนบท ได้รับอิทธิพลทางตรงจากปัจจัยสถานะเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนในชุมชนชนบท ด้วยค่าขนาดอิทธิพล 0.12 ด้านการทดสอบความสอดคล้องของแบบจำลองเชิงสาเหตุของการใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสถานะเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนในชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า แบบจำลองมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่าสถิติที่ใช้ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างแบบจำลองกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ได้แก่ ค่าไค-สแควร์มีค่าเท่ากับ 52.37 ที่องศาอิสระเท่ากับ 43 และค่าความน่าจะเป็น (p) เท่ากับ 0.15491 ผลการทดสอบค่าไค-สแควร์ ยอมรับว่าปัจจัยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีความสัมพันธ์กับสถานะเศรษฐกิจสังคมซึ่งสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีวัดความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ 0.98 ค่าดัชนีวัดความกลมกลืนที่ปรับค่าแล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ .96 ซึ่งมีค่าเข้าใกล้ 1 ค่าดัชนีความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) มีค่า

เท่ากับ 0.023 และค่าดัชนีรากที่สองเฉลี่ยของ ส่วนที่เหลือ (RMR) มีค่าเท่ากับ 0.037 ซึ่งเข้า ไกล่ศูนย์เป็นการสนับสนุนว่าแบบจำลองการวิจัย มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งหมายถึง เมทริกซ์ความแปรปรวนร่วมจากแบบจำลองที่ สร้างขึ้น (Computed Covariance Matrix) กับ เมทริกซ์ความแปรปรวนร่วมจากข้อมูลเชิงประจักษ์ ที่เก็บรวบรวมมานั้นเท่ากัน ในแบบจำลองสมการ โครงสร้างที่สร้างมาอย่างเหมาะสม

ผลการพัฒนาแบบจำลองเชิงสาเหตุของการใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสถานะเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนในชุมชนชนบทภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า องค์ประกอบของ ปัจจัยสถานะเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนในชุมชน ชนบท มีองค์ประกอบด้านค่าใช้จ่ายของครัวเรือน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด (0.57) รองลงมา

คือ การออมของครัวเรือน (0.37) ความเป็น เจ้าของทรัพย์สินที่มีอยู่ในครัวเรือน (0.25) รายได้ ของครัวเรือน (0.15) ความเป็นเจ้าของที่ดิน (0.13) และระยะเวลาที่ได้รับการศึกษาของหัวหน้า ครอบครัว (0.12) ตามลำดับ สำหรับองค์ประกอบ แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านความรู้ เป็นองค์ประกอบสำคัญในการการใช้ปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงของครัวเรือนในชุมชนชนบทมากที่สุด (0.91) รองลงมา ได้แก่ องค์ประกอบแนวคิด ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการมีภูมิคุ้มกัน ในตัวที่ดี (0.87) องค์ประกอบแนวคิดปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงด้านความมีเหตุผล (0.84) องค์- ประกอบแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้าน คุณธรรม (0.79) และองค์ประกอบแนวคิดปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณ (0.32) ตามลำดับ แสดงดังรูปที่ 2

Chi-Square=52.37, df=43, P-value=0.15491, RMSEA=0.023

รูปที่ 2 การตรวจสอบความตรงของแบบจำลองปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสถานะเศรษฐกิจสังคมของ ครัวเรือนในชุมชนชนบท

ที่มา: จากการคำนวณ

4. สรุป

4.1 สรุปผลการศึกษา

4.1.1 ปัจจัยสภาวะเศรษฐกิจสังคมที่นำมาศึกษา ประกอบด้วยตัวแปรที่สำคัญ 6 ตัวแปร ได้แก่ ขนาดการถือครองที่ดิน ความเป็นเจ้าของทรัพย์สิน รายได้ ค่าใช้จ่าย การออม และระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนนั้น มีความสัมพันธ์ในระดับที่ไม่สูงมากนักกับปัจจัยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีขนาดของความสัมพันธ์เท่ากับ 0.12

4.1.2 แบบจำลองปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสภาวะเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนในชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ผ่านการทดสอบทางสถิติแล้ว พบว่า ตัวแปรด้านค่าใช้จ่ายของครัวเรือนเกษตรกรรมในชุมชนชนบท ได้แก่ ค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง และหล่อลื่น ค่ายานพาหนะเดินทาง ค่าชำระคินเงินต้นและดอกเบี้ยเงินกู้จากสถาบันการเงินและไม่ใช่สถาบันทางการเงิน ค่าเช่าบ้าน ค่าใช้จ่ายสำหรับการศึกษาของสมาชิกในครอบครัว ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการทำนุบำรุงศาสนา ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลของสมาชิกในครอบครัว และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ นั้น เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของสภาวะเศรษฐกิจสังคมที่มีผลโดยตรงต่อการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้

ดังนั้น เมื่อเปรียบเทียบตัวแปรต่าง ๆ ในองค์ประกอบของสภาวะเศรษฐกิจสังคมแสดงว่า ตัวแปรอื่น ๆ ได้แก่ ความเป็นเจ้าของที่ดิน ความเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่มีอยู่ในครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน การออมของครัวเรือน และระยะเวลาที่ใช้

รับการศึกษาของหัวหน้าครอบครัว ส่งผลต่อการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ไม่สูงนัก

4.1.3 ในด้านตัวแปรระยะเวลาการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรรมในชุมชนชนบทนั้น ผลการศึกษา พบว่า มีผลต่อการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ไม่สูงนัก เนื่องจากระยะเวลาในการศึกษายาวนานหรือไม่นั้น ไม่ใช่ประเด็นสำคัญที่จะมีผลต่อการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้คนที่มีระยะเวลาในการศึกษาน้อยหรือไม่เคยได้รับการศึกษาตามระบบการศึกษาของประเทศไทยก็สามารถนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำรงชีวิตได้

4.2 ข้อเสนอแนะ

4.2.1 แบบจำลองปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสภาวะเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนในชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นั้น อาจจะไม่สมบูรณ์พอ เพราะเนื่องจากเป็นแบบจำลองที่ทำการทดสอบกับข้อมูลเชิงประจักษ์เท่านั้น การพัฒนาแบบจำลองลักษณะเช่นนี้ ควรมีปัจจัยอื่น ๆ มาใช้ในการพัฒนาแบบจำลอง

4.2.2 ปัจจัยทางด้านอื่น ๆ อีกหลายปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และมีผลต่อปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตัวอย่างเช่น นโยบายของรัฐบาลในการขับเคลื่อนการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำรงชีวิตของประชาชนชาวไทย ความรู้ ความเข้าใจถึงความหมายอย่างแท้จริง และการนำไปปฏิบัติที่ถูกต้องเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะดำรงชีวิตของคนไทยแต่ละคนในการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำรงชีวิต เป็นต้น

4.2.3 การสร้างแบบจำลองปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสภาวะเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนในชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นั้นควรมีการเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์จากครัวเรือนนอกภาคการเกษตร ในภูมิภาคอื่น ๆ เพิ่มเติม ได้แก่ กรุงเทพฯและปริมณฑล ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก ภาคตะวันตก และภาคใต้ เพื่อที่แบบจำลองจะได้มีความสมบูรณ์และสะท้อนถึงความเป็นจริงได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

5. กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากคุณสุใจ จินดาพล สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดสุรินทร์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กิตติกร จินดาพล อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์ และรองศาสตราจารย์ ดร. มงคล ดอนขวา อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ให้ความอนุเคราะห์ประสานงานการเก็บข้อมูลในพื้นที่เป้าหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ซึ่งเป็นที่มาของบทความวิจัยเรื่องนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

6. เอกสารอ้างอิง

กรมการพัฒนาชุมชน. 2543. **รูปแบบการดำเนินงานเชิงธุรกิจของกลุ่มอาชีพพัฒนาชุมชน** กรุงเทพมหานคร: เพาเวอร์พรีนท์.
กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. 2549. **คู่มือปฏิบัติการเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนเพื่อยกระดับรายได้ในครัวเรือน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน.

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2548). **การใช้ spss for windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: บริษัทธรรมสาร จำกัด.

บัวผัน พรหมพักพิง. 2546. **ครัวเรือนชาวนาอีสาน ภายใต้การเปลี่ยนผ่านทางเศรษฐกิจสังคม**. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 20 (4). หน้า 1-25.

ปิติณัช ไสลบาท. 2550. **การจัดการฐานทรัพยากรและโครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคมที่เอื้อต่อการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาบ้านนาฝาย ตำบลหัวเรืออำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม**. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

พิเชษฐ เหลืองทองคำ. 2550. **ผลกระทบของโครงการประมงหมู่บ้านต่อภาวะเศรษฐกิจสังคมและสุขภาพ**. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ศศิพร ปาณิกบุตร. 2544. **ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุภมาส อังคุโชติ สมถวิล วิจิตรวรรณมา และรัชนีกุล ภิญญาภาณวัฒน์. 2552. **สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์: เทคนิคการใช้โปรแกรม LISREL**. ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เจริญดีมั่นคงการพิมพ์.

สุเมธ ต้นติเวชกุล. 2554. **พื้นฐานความคิดเศรษฐกิจพอเพียงจากงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ**. [ออนไลน์]

ได้จาก: <http://cse.nida.ac.th/main/th>
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ. 2552. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-
2554)**. [ออนไลน์] ได้จาก: <http://www.nesdb.go.th>

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2550. **จำนวนหนี้สินเฉลี่ย
ต่อครัวเรือน จำแนกวัตถุประสงค์ของ
การกู้ยืมทั่วราชอาณาจักร พ.ศ. 2539-
2550**. กรุงเทพฯ: กระทรวงเทคโนโลยี
สารสนเทศและการสื่อสาร.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2553. **การสำรวจสถานะ
เศรษฐกิจสังคมของครัวเรือน**. กรุงเทพฯ:

กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการ
สื่อสาร. [ออนไลน์] ได้จาก: <http://www.un.or.th/thailand/economy.html>

องค์การสหประชาชาติ. 2553. **ข้อมูลเกี่ยวกับ
ประเทศไทย**. [ออนไลน์] ได้จาก: <http://www.un.or.th/thai/Thailand/economy.html>

North Central Regional Educational
Laboratory. 2010. Socioeconomics
Status, [Online] From: <http://www.ncrel.org/sdrs/areas/issues/>, September
23, 2011.

